

De aanrader Jazz voor Dyab Abou Jahjah

‘Ik geloof in alle godsdiensten’

Coltrane en Jahjah.

FOTO'S: CD-HOES, ANP

Welk jazz-stuk: A Love Supreme van John Coltrane (Impulse!).
Voor wie: de leider van de Arabische Europese Liga (AEL), Dyab Abou Jahjah.
Aanbevolen door: Wim Bossema, Volkskrant-redacteur en jazzo.

Oog om oog, tand om tand. Is dat de kern van de monotheïstische godsdiensten? U bespot mijn profeet in tekeningen, dan zal ik uw Anne Frank aanranden en de shoah belachelijk maken, dat is de kijk van Dyab Abou Jahjah op de niet altijd harmoniserende vrijheden van godsdienst en meningsuiting in het Westen. Zijn de islam, het christendom en het jodendom tot bloedige onderlinge botsingen gedoemd? En tot een strijd op leven en dood met het humanisme? Is er niets dat de mensen bindt? Natuurlijk wel, meende John Coltrane in een van de beroemdste jazz-stukken aller tijden: A Love Supreme.

Het gedicht dat hij als leidraad schreef (de weerklink op de plaatopname uit 1964 zit alleen in zijn solo op tenorsaxofoon) zou Jahjah toch moeten aanspreken. Het begint zo: *I will do all I can to be worthy of Thee O Lord. It all has to do with it. Thank you God. Peace. There is none other. God is. It is so beautiful.* ‘Wie is die God?’, vragen gelovigen meteen. Is het de mijne, die van de islam, die van het katholicisme, die van het calvinisme, die van het jodendom die van en van al die tientallen afsplitsingen, waarvan elk denkt de waarheid in pacht te hebben. Maar Coltrane weigerde antwoord te geven op de dwingende vraag wat hij nou zelf eigenlijk was. Hij antwoordde: *‘I believe in all religions.’* Dat was niet zomaar een handige ont-snapping om zijn publiek zo groot mo-

gelijk te houden. Het is de essentie van Coltranes spiritualisme: als er één God is, moet hij de inspiratie vormen van alle religieuze en andere waardevolle ervaringen en opvattingen. Anderen voor ongelovigen uitmaken, wordt zo een belediging van God. De ene godsdienst als alleen zaligmakend propageren is dan een vorm van heiligschennis. Er zijn filosofen voor hem geweest die een vergelijkbaar pad bewandelden, maar Coltrane gebruikte de taal van zijn muziek. Met A Love Supreme is iets bijzonders aan de hand, meent Ashley Kahn, die een boek schreef over de tot stand koming en het effect van de plaat (*A Love Supreme, The creation of John Coltrane's Classic Album*, Granta 2002). Vrijwel elke luisteraar wordt gegrepen door de muziek, meteen vanaf de eerste basnoten op het metrum van de woorden A Love Suprême. Niet alleen jazz-fanaten. Latere popsterren noemden het stuk als

hun inspiratiebron. Klassieke musici waren onder de indruk, in weerwil van hun huiver voor vrije improvisatie. De plaat verkocht enorm, zeker voor jazz-begrippen. Het is niet alleen de schoonheid van de muziek die het ‘m doet, stelt Kahn vast, het is vooral ook de emotionele kracht. Ja, religieus, zo sterk dat zelfs atheïsten, zoals hij zelf, erdoor worden geraakt, keer op keer, tot op de dag van vandaag. Zo bezien is A Love Supreme voor alle tijden, maar Coltrane's meesterwerk heeft nu ook een bijzondere actualiteit, zeker voor boze moslimjongeren. Er is een parallel met de jaren zestig in Amerika. Toen waren het de zwarte minderheid die in opstand kwam tegen de discriminatie. Terwijl de oudere zwarten de vreedzame weg van Martin Luther King bewandelden, zochten veel jongeren hun bevrijding via de confrontatie. De islam was voor velen een uitweg; ze bekeerden zich,

wierpen hun ‘slavennamen’ (de Engelse namen die hun voorouders van de slaveneigenaren hadden opgeprikt gekregen) af en kozen een nieuwe moslimnaam. Boxheld Cassius Clay werd Muhammad Ali. En ook in de jazz veranderen plots vele namen, vooral in de hoek van Free Jazz, ook wel The New Thing genoemd. Coltrane was een peetvader van de radicale jonge jazzmusici. Hij speelde met een flink aantal van hen in de laatste jaren van zijn leven (hij stierf in 1967 aan leverkanker). Hij steunde ook de politieke rebellie van jonge zwarten tegen de gevestigde orde, zonder zich echter aan een beweging of partij te binden. Het waren de jaren van Malcolm X en de Black Muslims, van het zwarte bewustzijn, van Black Power en de Black Panthers, van bloedige rassensnellen in de zwarte getto's van de grote steden. In A Love Supreme weerklinkt die roerige tijd, zei jazz-historicus Amiri Bara-

ka (voorheen Leroy Jones) tegen Kahn. Maar zijn muziek ging verder dan dat. De radicale groepjes hadden even een schokeffect en gingen toen ten onder aan hun eigen retoriek en onderlinge verkettering. Maar A Love Supreme sloeg, beschrijft Kahn, een brug naar dat andere verzet uit de jaren zestig: de blanke jongeren tegen de Vietnamoorlog. En wat je terugblikkend ook van de jaren zestig mag vinden, dat de Amerikaanse samenleving voor zwarten ingrijpend is verbeterd, kan toch niet worden betwist. A Love Supreme ging voorbij de confrontatie, voorbij het geweld; het wekt bij de luisteraars nog steeds een onbestemd, maar indringend gevoel van lotsverbondenheid. Bij deze woorden zal Abou Jahjah (en ook zijn felste tegenstanders) wel meesmuilend de schouders ophalen over zoveel achterhaalde softheid. Daarom: beluister die muziek, zoveel sterker dan taal.

Wim Bossema